

HERALDISK TIDSSKRIFT

1961 • BIND 1 • NR 3 • SIDE 130-132

Mindre meddelelser

SOCIETAS HERALDICA SCANDINAVICA

Heraldisk Selskab • Heraldinen Seura • Skjaldfræðafélagið

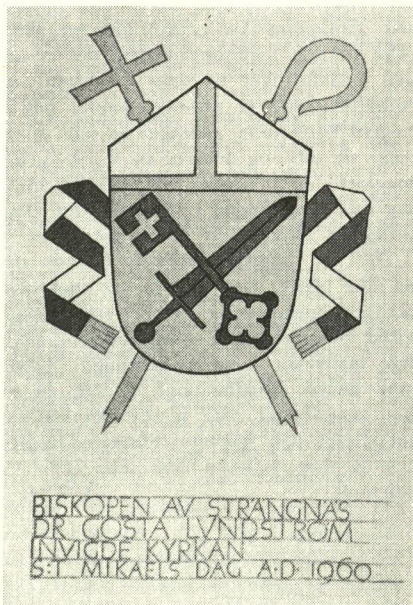
Heraldisk Selskap • Heraldiska Sällskapet

Mindre Meddelelser

Tre svenska kyrkliga Vapen

Strängnäs Stift. Särskilt under senmedeltiden var det vanligt att den konsakrerande biskopens vapen målades på kyrkväggen till minne av gudstjänstrummets invigning. Detta gamla bruk kom åter till heders då Sankt Mikael's kyrka i Örebro invigdes på Mikaelidagen förra året.

I avsaknande av ett släktvapen för biskopen, med vilket stiftsvapnet skulle kunna kvadreras, målades enbart Strängnäs domkyrkas vapen på väggen ovanför dopfunten invid kyrkans ingång (fig. 1), enligt följande blasonering: Sköld: i fält av guld en nyckel och ett svärd i kors, båda blå. Timbrering: mitra, samt bakom skölden en korsstav och en kråkla i kors, båda av guld.

1. Strängnäs domkyrkas vapen i Sankt Mikael's kyrka i Örebro, målat av B. O. Kälde.

Sköldemärkena förekomma första gången korslagda i strängnäskapitlets kontrastgill från 1298 och syfta på domkyrkans båda skyddshelgon, apostlarna St Petrus och St Paulus.

I detta sammanhang kan nämnas att domkyrkovapnet även är graverat i nuvarande stiftschefens biskopsring, men att skölden där är *belagd med* en stolpvis ställd krumstav och att den som timbrering endast har mitran.

Västerås Stift. Även om intresset påtagligt är i stigande, är dock den faktiska kunskapen om heraldik i allmänhet — och den kyrkliga i synnerhet — i dagens Sverige ej särskilt stor ens på de håll där man kunde ha väntat annat. Hösten 1960 fick jag ett brev från Västerås stiftsråd, i vilket man bad mig utarbeta ett förslag till vapen för stiftet att användas på brevpapper, stiftsbokens titelblad m. m. Det borde lämpligen »vara uppbyggt kring Jungfru Maria . . . samt Johannes Döparens och den Helige David. At dessa tre är nämligen Domkyrkan helgad«.

Nu har emellertid Västerås domkyrka, i likhet med de flesta äldre nordiska stiftens, redan ett utomordentligt vackert medeltida vapen, som aldrig varit helt ur bruk. Någon som helst anledning att komponera ett nytt stiftsvapen förelåg därför inte.

Redan i ett sekret för biskopen av Västerås från år 1296 förekommer Guds-lammet, som är St Johannes döparens främsta attribut. Tinkturfrågan är i allmänhet den besvärligaste när det gäller kyrkovapnen, men för Västerås' del finns färgerna bl. a. bevarade på predellan till det s. k. Veronika-altaret i domkyrkan från år 1514.

Riksheraldikerämbetet lät 1949 utföra en nyteckning av domkyrkoskölden, vilken blasoneras: i blått fält ett tillbaksseende Agnus Dei av silver med korsgloria av guld (med rött kors) överlagt

en stolpvis ställd korsstav av guld med röd kyrkfana. Timbreringen är den gängse för en biskop: mitra, korsstav och kräkla (fig. 2).

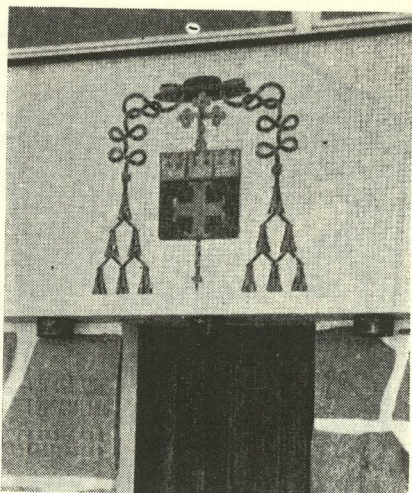
Romerske biskopen av Stockholm. Dessa båda avbildade stiftsvapen ha tillhört Svenska Kyrkan. Som avslutning skall visas ett färskt exempel för Romerska Kyrkan, som väl här debuterar som heraldisk uppdragsgivare i Sverige, sedan schismen på 1500-talet, med ett dekorativt biskopsvapen i mosaik ovanför ingången till pastorexpeditionen vid Vår Frälsares kyrka i Malmö (fig. 3).

Något vapen för Stockholms romersk-katolska stift finns ännu inte, utan det är i stället biskop Ansgar Nelsons personliga ämbetsvapen som här är avbildat: Sköld: i rött fält ett ankarkors av silver och däröver en med tre kronor av guld belagd, blå ginstant. Timbrering: en bakom skölden stolpvis ställd korsstav av guld samt däröver en grön pontifikalhatt med på var sida sex nedhängande, gröna tofsar, ordnade en, två och tre.

Frånsett den tråkiga rektangulära sköldformen är vapnet lyckat med sitt välavvägda förhållande till arkitekturen. Glädjande är också att man avstått från

2. Vapen för Västerås domkyrka och stift, tecknat av B. O. Kälde 1960.

3. Vapen för romerske biskopen av Stockholm, Ansgar Nelson, vid Vår Frälsares kyrka i Malmö, invigd april 1960.

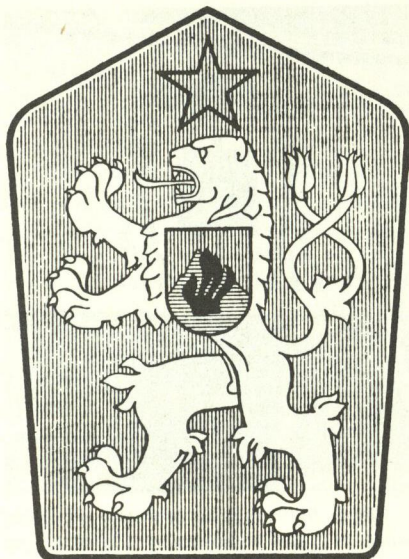
en mer komplicerad timbrering och nöjt sig med korsstaven förutom pontifikalhatt, vilken senare (till skillnad från de i västern allmänkyrkligt brukade mitran, kors- och krumstaven) är det typiskt romerska värdighetstecknet, dessförutom endast brukat av biskoparna i den Gamalkatolska Kyrkan.

Bengt Olof Kälde

Nyt kommunistisk Statsvåben

I juli 1960 fik Tjekkoslavakiët en ny grundlov, og i forbindelse hermed besluttede man at ændre også landets statsvåben, hvilket skete den 17. november 1960. Tjekkoslavakiets flag blev derimod ikke lavet om.

Fra o. 1250 havde kongerne af Böhmen ført: i rødt felt en oprejst kronet hvid løve med dobbelt-hale, og dette våben overtoges af de dynastier, som efterfulgte det indfødte kongehus, bl. a. Habsburgerne (fra 1526). Ved det Østrig-ungarske Kejserriges sammenbrud i 1918 dannedes Tjekkoslavakiët af Tjekkiet, dvs. det gamle Böhmen, Slovakiet, m. m. Den nye stats våben var en kombination

Det nye tjekkoslovakiske våben, sådan som offentliggjort i november 1960.

af våbenerne for dens forskellige dele: Slovakiet, Morava (Mähren), Schlesien, m.fl., med det böhmiske våben som hjerteskjold. Somme tider førtes den böhmiske løve alene, som et »lille« rigsvåben, og i så fald var løven belagt med et skjold med Slovakiets våben: i rødt felt et hvidt patriark-kors på et blå trefjerg.

Dette våben for Tjekkoslovakiet bibeholdtes efter kommunisternes kup og overtagelse af magten i 1948, men er altså nu blevet ændret.

Om baggrunden for ændringen hed det, at det tidligere våben ikke længere udtrykte landets situation, medens det nye våben med fornøden hensyntagen til landets traditioner symboliserer den fuldstændige ligestilling mellem landets tjekiske og slovakiske del: Den hvide løve er Tjekkiets historiske våben; Slovakiet er repræsenteret ved skjoldet på løven:

et sort (?) partisanbål med fire luer på baggrund af bjerget Krivans profil; øverst en femtakket rød stjerne, der symboliserer socialismens sejr.

Det er interessant at se magten i et våben. Kommunisterne ville utvivlsomt helst helt have afskaffet det gamle våben med dets associationer og 700-årige historie, og i stedet indført et statsmærke efter Sovjet-mønster (hammer og segl, eller lignende i en krans af kornaks), sådan som de har gjort i Rumænien, Jugoslavien, Østtyskland og (i mindre grad) Bulgarien og Albanien.

Også Ungarn led denne skæbne, men her gik det galt! Under opstanden i 1956 rev folk det kommunistiske statsmærke ud af flaget (se side 126), og regeringen tillagde denne reaktion så stor betydning, at statsmærket i sommeren 1957 ændredes officielt: i stedet for krydsslagt hammer og kornaks, indførte man et skjold, vandret tredelt af de ungarske farver rødt-hvidt-grønt.

Af jerntæppe-landene er Polen og Tjekkoslovakiet sikkert dem, der har bevaret den stærkeste opposition mod det kommunistiske styre, og det var indtil 1960 samtidig de to eneste, som havde bevaret deres gamle våbener. Polen har stadig sit, den samme hvide ørn i rødt felt, som kendes fra 1241. I Tjekkoslovakiet har magthaverne ment, at de nu var stærke nok til at ændre landets våben, men man er gået varsomt frem: skjoldets form er usædvanlig, men det kan dog stadig kaldes et skjold. Det lille, slovakiske inderskjold er ganske vist totalt ændret, men den dominerende dobbelthalede hvide løve har man ikke vovet at pille ved. Løvens krone er erstattet af en sovjetstjerne, men den er rød på rød bund, og nærmest ikke til at få øje på.

Jeg skylder Udenrigsministeriet tak for oplysningerne om det nye våben. Kommentarerne er mine egne.

S. T. A.

[DA] Dette materiale er beskyttet af ophavsret. Det kan downloades, lagres og udskrives til personlig brug og til ikke-kommerciel brug i forbindelse med undervisning og forskning. Bearbejdning, tilgængeliggørelse samt fremstilling af kopier er ellers kun tilladt i det omfang, der følger af lov eller aftale.

[NO] Dette materialet er beskyttet av opphavsrett. Det kan lastes ned, lagres og skrives ut for personlig bruk og for ikke-kommersiell bruk i forbindelse med undervisning og forskning. Bearbeidning, tilgjengeliggjøring og fremstilling av kopier er ellers bare tillatt i den grad som følger av lov eller avtale.

[SV] Detta material är skyddat av upphovsrätt. Det får laddas ned, sparas och skrivas ut för enskilt bruk samt för icke-kommersiellt bruk i samband med undervisning och forskning. Bearbetning, tillgängliggörande samt framställning av kopior är i övrigt bara tillåtet i den utsträckning som följer av lag eller avtal.

[EN] This material is protected by copyright. It may be downloaded, saved and printed for personal use and for non-commercial use in connection with teaching and research. Altering, making it available or producing copies is otherwise only permitted to the extent that follows from law or contract.